

Sygn. akt III UK 166/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania D. Ł.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o zasiłek chorobowy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 października 2018 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.

z dnia 9 czerwca 2017 r., sygn. akt III Ua (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 22 stycznia 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. (organ rentowy) odmówił D. Ł. (wnioskodawca) prawa do zasiłku chorobowego za okresy od: 28 kwietnia 2012 r. do 30 czerwca 2012 r., od 26 lipca 2012 r. do 31

sierpnia 2012 r., od 10 listopada 2012 r. do 8 marca 2013 r., od 27 maja 2013 r. do 4 września 2013 r., od 26 listopada 2013 r. do 10 grudnia 2013 r., od 18 marca 2014 r. do 16 maja 2014 r., od 5 czerwca 2014 r. do 20 czerwca 2014 r., od 19 lipca 2014 r. do 27 stycznia 2015 r. i od 23 kwietnia 2015 r. do 3 czerwca 2015 r.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł wnioskodawca, zaskarżając ją w całości.

Wyrokiem z 1 lutego 2017 r., IV U (...) Sąd Rejonowy w P. zmienił zaskarżaną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy zasiłek chorobowy za wyżej wymienione okresy i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawca jest zatrudniony w „P.” Sp. z o.o. Zakład Pracy Chronionej w S. (spółka) na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony od 5 grudnia 2001 r., na stanowisku dyrektora do spraw technicznych. Spółka zatrudnia około 300 osób, a rocznie generuje ponad 10 milionów obrotu.

Sąd Rejonowy ustalił także, że do zakresu czynności dyrektora do spraw technicznych należy: organizowanie stanowisk pracy w spółce; kontrola przestrzegania przepisów BHP i p.poż.; współpraca z działem kadr firmy z zakresu spraw pracowniczych; wnioskowanie do zarządu firmy o nagrody i kary dla pracowników; przestrzeganie przepisów Kodeksu pracy; wykonywanie innych czynności zleconych przez zarząd firmy. Dyrektor ds. technicznych odpowiada za nakładanie kar, nagan za nieprzestrzeganie przepisów Kodeksu pracy. Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że wnioskodawca jest współnikiem spółki wraz z L. Ż., A. S. i J. G.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika również, że w 2015 r. organ rentowy przeprowadził kontrolę w spółce, w wyniku której wydał decyzję z 11 stycznia 2016 r., którą następnie zmienił decyzją z 22 stycznia 2016 r., odmawiając wnioskodawcy prawa do zasiłku chorobowego za okresy wskazane w treści decyzji.

Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że od 2005 r. w spółce przyznawane są premie, które zatwierdzane były od początku przez wnioskodawcę. W związku z tym, że wypłata premii powodowała zmniejszenie zysku firmy, a tym samym dywidendy udziałowców, z decyzją o przyznaniu premii J.G. zapoznawał wnioskodawcę i jego podpis był kontrasygnatą. Spółka wprowadziła ustanowiła pełnomocnika, jednakże nie posiadał on umocowania do udzielania premii, co

wynikało bezpośrednio z umowy spółki. Analizy sytuacji finansowej spółki przeprowadzał J.G. Dokumenty związane z przygotowaniem uchwał opracowywane były w spółce, a następnie J. G. umawiał się z wnioskodawcą telefonicznie i jechał do niego do domu z gotowymi dokumentami, które wnioskodawca tylko podpisywał. W spornym okresie wnioskodawca podpisał dokumenty premiowe przyznające premie A. S. i L. Ż.

Sąd pierwszej instancji ustalił również, że sporządzono zestawienie zebrań wspólników J. G. i wnioskodawcy odpowiadających terminom przyznawania premii członkom zarządu. Faktycznie jednak w okresie korzystania ze zwolnienia chorobowego wnioskodawca nie przebywał w siedzibie spółki i nie ustalał wysokości premii dla A. S. i L. Ż. Nie zostały sporządzone protokoły z zebrań wspólników, zaś lista zebrań wspólników, którzy udzielali premii członkom zarządu spółki, została przygotowana na potrzeby kontroli ZUS przez księgową na podstawie wniosków premiowych.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd pierwszej instancji uznał, że udział wnioskodawcy w zgromadzeniu wspólników miał charakter wyłącznie sporadyczny, zaś czynności sprowadzające się do podpisywania wniosków premiowych dla członków zarządu spółki w ocenie Sądu pierwszej nie mogły zostać uznane za wykonywanie pracy w rozumieniu przepisu art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1360 ze zm., dalej jako ustawa zasiłkowa), gdyż były to inne czynności wynikające z prowadzenia spraw spółki, a znajdujące swoje źródło w przepisach k.s.h. Rola wnioskodawcy sprowadzała się do kwestii technicznej, czysto formalnej - złożenia podpisu na dokumencie już wcześniej przygotowanym przez J. G. i dostarczonym mu do miejsca jego zamieszkania, bez podejmowania merytorycznych decyzji, a więc analizy kondycji finansowej spółki.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Rejonowego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 9 czerwca 2017 r., III Ua (...) Sąd Okręgowy w P. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie wnioskodawcy i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy stwierdził, że pracą w rozumieniu art. 17 ustawy zasiłkowej jest praca w potocznym tego słowa znaczeniu, w tym wykonywanie różnych

czynności na podstawie różnych stosunków prawnych - stosunku pracy, stosunków o charakterze cywilnoprawnym, a także prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Za „pracę zarobkową” nie uznaje się jedynie sporadycznej, wymuszonej okolicznościami, aktywności zawodowej. Wystarczy zatem podjęcie jakiejkolwiek czynnej działalności, zmierzającej do uzyskania wynagrodzenia lub dochodu, by mówić o pracy zarobkowej rodzącej skutek w postaci utraty prawa do zasiłku chorobowego przez ubezpieczonego, który korzystając ze zwolnienia lekarskiego pracę taką podejmuje.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że wnioskodawca w okresach korzystania ze zwolnień lekarskich wykonywał czynności należące do zakresu jego obowiązków. Wnioskodawca brał udział w zebraniach dotyczących przyznania premii pozostałym wspólnikom, które przypadały w trakcie orzeczonych niezdolności do pracy. Premie były przyznawane na podstawie uchwały nr 1/06/2003 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników „P.” Sp. z o.o. z 12 czerwca 2003 r. w sprawie ustalania i przyznawania premii dla członków Zarządu. Wynika z niej, że Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników „P.” Sp. z o.o. działając na podstawie § 25 pkt 10 umowy spółki ustala zasady przyznawania premii dla członków zarządu spółki. Premie dla członków zarządu przyznają wspólnicy spółki uwzględniając sytuację finansową spółki i indywidualne zaangażowanie poszczególnych członków zarządu. Podejmując decyzje o przyznaniu premii wnioskodawca każdorazowo dokonywał pewnych procesów myślowych, analizował sytuację ekonomiczną spółki, oceniał obciążenie pracą pozostałych członków zarządu i na tej podstawie przyznawał premie członkom zarządu spółki i określał ich wysokość.

Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż rola wnioskodawcy sprowadzała się jedynie do kwestii czysto technicznej - złożenia podpisu, bez podejmowania merytorycznych decyzji. Biorąc pod uwagę ilość decyzji i analiz, jaką w okresie orzeczonych niezdolności do pracy musiał podjąć wnioskodawca, nie można więc mówić o czynnościach incydentalnych ograniczających się do zwykłego sygnowania swoim podpisem dokumentów, bowiem niewątpliwie stanowiły one normalne wykonywanie obowiązków. Ponadto podpisywanie przez prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą rachunków, to nie tylko złożenie samego podpisu, ale także proces myślowy, który

obejmuje koncepcyjną analizę treści sygnowanych dokumentów pozostających w związku z prowadzoną pozarolniczą działalnością. Sąd Okręgowy zaznaczył, że przyznanie premii nie należało do obowiązku, którego zaniechanie prowadziło do zaprzestania działalności spółki. Nie była to tym bardziej czynność, od której uzależnione było istnienie spółki. Ponadto zgromadzenia wspólników, w których wnioskodawca uczestniczył korzystając w tym czasie jednocześnie z niezdolności do pracy miały bardzo obszerny porządek obrad, w związku z tym nie można tutaj mówić o incydentalności czy sporadyczności. Powyższe względy przesądzały w ocenie Sądu Okręgowego o konieczności zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł wnioskodawca, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi. Wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej polegające na jego zastosowaniu mimo braku stosownych ustaleń faktycznych, które pozwalałyby na ocenę prawidłowości zastosowania tego przepisu prawa materialnego, a zatem wadliwej subsumcji niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego do zawartych w tymże przepisie norm.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawcy organ rentowy wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga wnioskodawcy okazała się zasadna.

Przypomnieć należy, że zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji opiera się na założeniu, zgodnie z którym ubezpieczony wykonywał pracę zarobkową w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, ponieważ - występując w charakterze wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i na podstawie uchwały nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników tej spółki nr 1/06/2003 z 12 czerwca 2003 r. oraz § 25 pkt 10 umowy spółki - uczestniczył w przyznawaniu premii dla pozostałych wspólników spółki będących członkami zarządu. Jednocześnie z ustaleń postępowania sądowego nie wynika, by przyznawanie premii pozostałym wspólnikom należało do zakresu obowiązków pracowniczych wnioskodawcy. Z ustaleń tych nie wynika również, by w okresie orzeczonej niezdolności do pracy

ubezpieczony przyznawał premie w wykonaniu stosunku prawnego łączącego go ze spółką w konsekwencji zajmowania stanowiska w organach zarządzających albo nadzorujących spółkę.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że pracą zarobkową na gruncie art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej jest wszelka aktywność ludzka, która obiektywnie zmierza do uzyskania zarobku. Wykonywanie pracy zarobkowej polega na podjęciu działań stanowiących realizację obowiązków pracowniczych lub wynikających z innego stosunku prawnego obejmującego świadczenie pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2012 r., II UK 186/11, LEX nr 1216851). Natomiast w przypadku prowadzenia działalności pozarolniczej pracą taką będzie wykonywanie konkretnych czynności związanych wprost z działalnością gospodarczą (nadzór nad zatrudnionymi pracownikami, obsługa klientów, przyjmowanie i wydawanie materiałów). Innymi słowy za pracę zarobkową należy uznać wykonywanie czynności pokrywających się z czynnościami objętymi treścią stosunku prawnego, z tytułu którego dana osoba podlega ubezpieczeniu chorobowemu i otrzymuje zasiłek chorobowy w okresie niezdolności do pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 5 października 2005 r., I UK 44/05, OSNP 2006 nr 17-18, poz. 279). Zgodnie z tymi założeniami uznano, że podejmowanie czynności w czasie zwolnienia lekarskiego na rzecz spółki przez członka zarządu jest wykonywaniem pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej nawet jeżeli z tego tytułu członek zarządu zatrudniony na tym stanowisku na podstawie umowy o pracę nie uzyskiwał żadnego „zarobku” (wyrok Sądu Najwyższego z 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231; postanowienie Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2016 r., III UK 82/15, LEX nr 2152430).

Z powyższego wynika, że wypracowane w dotychczasowym orzecznictwie na użytek art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej pojęcie „pracy” jest bardzo szerokie. Nie ogranicza się tylko do przypadków stwierdzenia charakterystycznych dla stosunku pracy okoliczności jak wykonywanie pracy podporządkowanej. Także wykonywanie przez ubezpieczonego czynności na podstawie stosunku prawnego niebędącego stosunkiem pracy nie uniemożliwia zastosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Istotne jest, by czynności uznawane za „pracę” realizowane były w

ramach stosunku prawnego przewidującego obowiązek ich osobistego wykonywania przez ubezpieczonego. Kierując się powyższym założeniem, w wyroku Sądu Najwyższego z 9 listopada 2017 r., III UK 251/16 przyjęto, że stosunek organizacyjny łączący członka zarządu ze spółką spełnia ten wymóg. W konsekwencji nieopłatne wykonywanie przez wspólnika spółki (będącego jednocześnie członkiem zarządu oraz pracownikiem zatrudnionym w tej spółce na stanowisku dyrektora) czynności członka zarządu spółki w okresie korzystania z zasiłku chorobowego z tytułu pracowniczego zatrudnienia na stanowisku jej dyrektora, jest wykonywaniem „pracy zarobkowej” w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Stwarza bowiem ubezpieczonemu co najmniej możliwość odniesienia korzyści majątkowej (traktowanej jako zarobek w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej) z wykonywania tych czynności. Korzyści te ubezpieczony odnosi pośrednio jako wspólnik spółki, w której zarządzaniu nadal uczestniczy, mimo niezdolności do wykonywania pracy wynikającej z wiążącego go ze spółką stosunku pracy na stanowisku dyrektora. Pod pojęciem pracy „zarobkowej” nie należy rozumieć wyłącznie czynności, które przynoszą ubezpieczonemu bezpośrednią korzyść majątkową w postaci środków pieniężnych otrzymywanych wprost za wykonanie tych czynności. Praca ma również charakter zarobkowy, gdy wiąże się z perspektywą otrzymania korzyści majątkowych (udział w zysku spółki, zwiększenie wartości własnego majątku wskutek czynności zarządczych składających się na pojęcie „pracy” w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej), jak również minimalizacją - w wyniku osobistego wykonywania czynności, które w przeciwnym razie powinny zostać powierzone innej osobie - kosztów funkcjonowania spółki, której jest się wspólnikiem.

W odróżnieniu od stanów faktycznych, w których sformułowano powyższą linię orzecniczą, w niniejszej sprawie należało zwrócić uwagę, że z ustaleń faktycznych postępowania sądowego nie wynika, by wnioskodawca - dokonując czynności zakwalifikowanych przez Sąd drugiej instancji jako wykonywanie pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ustawy zasiłkowej - podejmował czynności należące do jego zakresu obowiązków pracowniczych lub czynności wynikające z istnienia stosunku korporacyjnego uzasadniającego podejmowanie czynności zarządczych. Wnioskodawca w okresie orzeczonej niezdolności do pracy nie

zarządzał na bieżąco sprawami spółki (co mogłoby uzasadniać zastosowanie art. 17 ustawy zasiłkowej zgodnie z zapatrywaniami wyrażonymi w sprawie III UK 251/16), lecz uczestniczył wyłącznie w podejmowaniu niezwiązanych z bezpośrednim kierowaniem spółką decyzji zastrzeżonych dla wspólników spółki. Zdaniem Sądu Najwyższego podjęcie przez wspólnika spółki kapitałowej będącego jednocześnie pracownikiem tej spółki aktywności polegającej na udziale w dorocznych walnych zgromadzeniach wspólników nie może być kwalifikowane jako wykonywanie pracy zarobkowej. Jest to bowiem jedynie podejmowanie czynności pozostających w pewnym związku z dbałością o własny majątek. Czynności tego rodzaju - z punktu widzenia art. 17 ustawy zasiłkowej - należy traktować analogicznie jak podejmowanie w okresie niezdolności do pracy decyzji o inwestycji na rynku kapitałowym, założeniu lokaty czy wynajęciu lokalu mieszkalnego (poza przedmiotem prowadzonej działalności gospodarczej).

W odniesieniu z kolei do decydowania o przyznaniu premii wspólnikom spółki Sąd Najwyższy stwierdza, że z ustaleń postępowania sądowego nie wynika, by uprawnienie to wynikało z zakresu obowiązków pracowniczych ubezpieczonego, lecz z tytułu zaangażowania własnego kapitału w spółkę (statusu wspólnika). Podejmowanie decyzji w tym zakresie nie jest więc wykonywaniem pracy zarobkowej rozumianej jako podejmowanie czynności mieszczących się w zakresie obowiązków pracowniczych ani w przedmiocie prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Nie zachodzi także, uwzględniony w sprawie III UK 251/16, szczególny przypadek nieodpłatnego wykonywania czynności zarządczych, możliwy dzięki zatrudnieniu pracowniczemu na innym stanowisku oraz kapitałowemu zaangażowaniu w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Samo stwierdzenie, że premiowanie wspólników spółki przez jednego z nich potencjalnie przyczyniało się do ewentualnego zwiększenia majątku ubezpieczonego (mimo obniżenia przez premie wypłacanej mu dywidendy) nie jest wystarczające do stwierdzenia, że ubezpieczony w okresie niezdolności do pracy podejmował pracę zarobkową z naruszeniem art. 17 ustawy zasiłkowej.

Z powyższego wynika, iż w ocenie Sądu Najwyższego zasadny okazał się zarzut naruszenia art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

